

УДК 378 (430) (475) (477)

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ, ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ
(ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)****Настич Т. П.**, здобувач Чернігівського технологічного національного університету**Настич Т. П. Сучасні тенденції вищої освіти в Німеччині, Польщі та Україні
(порівняльний аналіз)**

У статті досліджується систему вищої освіти у сучасній Німеччині, Польщі та Україні висвітлено основні чинники, що мали вагоме значення при сприянні розвитку демократичної освіти та шляхи її вдосконалення. Проведено порівняльний аналіз який дозволяє зрозуміти, наскільки освіта тієї чи іншої країни за своїми структурними характеристиками, результатами, залученими ресурсами відрізняється від актуальних освітніх тенденцій і моделей у світі загалом та культурно-мистецької освіти зокрема. Аналіз основних показників рівнів фінансування освіти вищих навчальних закладів в країнах. Розглянуті відмінності поточного стану системи освіти України від розвинутих країн, що полягають у значно нижчих абсолютних показниках фінансування, тенденцією показнику сучасного рівня розвитку систем освіти у країнах світу виступає ускладнення механізму фінансування, зближення, набуття спільних рис між державним і приватним секторами, все більшим стає розширення різних джерел фінансування на кожному рівні освіти. В Німеччині та Польщі сформувалася система вищої освіти, яка охоплює вищі навчальні заклади державної форми власності, а також діяльність яких спрямована на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів у відповідності до потреб економіки країни. Розглянуто спільні напрями діяльності вищих закладів Республіки Польща та України, приєднання до Болонської системи навчання та кредитно-трансферної системи оцінювання. Аналізується особливості сучасної вищої освіти у Федеративній Республіці Німеччині, Польщі та Україні, а також визначення спільних та відмінних рис їх діяльності та розвитку.

**Nastich T.P. Current trends higher education in Germany, Poland and Ukraine
(comparative analysis)**

In the article the system of higher education in modern Germany, Poland and Ukraine highlighted the main factors that have significant value in promoting democratic education and ways to improve it. The comparative analysis which allows us to understand how the formation of the country in its structural characteristics, the results attracted resources from different topical educational trends and patterns in the world in general and cultural education in particular. Analysis of the main indicators of levels of education funding higher education institutions in the country. Considered the differences of the current state of the education system of Ukraine from developed countries are in a much lower absolute terms of financing, the trend index of the current level of education systems in the world stands complications financial mechanism of convergence, the acquisition of common features between the public and private sectors, is increasingly becoming extensions various sources of funding at every level of education. In Germany and Poland formed a higher education system that covers higher education state-owned and which are aimed at training, retraining and skills development to meet the needs of the economy. Considers joint activities of higher education institutions of the Republic of Poland and Ukraine joining the Bologna education system and credit transfer system evaluation. Analyzes the features of modern higher education in the Federal Republic of Germany, Poland and Ukraine, as well as identify common and distinctive features of their activities and development.

Настич Т.П. Современные тенденции высшего образования в Германии, Польши и Украины (сравнительный анализ)

В статье исследуется систему высшего образования в современной Германии, Польши и Украины освещены основные факторы, которые имели большое значение при содействии развитию демократического образования и пути ее совершенствования. Проведен сравнительный анализ который позволяет понять, насколько образование той или иной страны по своим структурным характеристикам, результатам, привлеченными ресурсами отличается от актуальных образовательных тенденций и моделей в мире в целом и культурно-художественного образования в частности. Анализ основных показателей уровней финансирования образования высших учебных заведений в странах. Рассмотрены различия текущего состояния системы образования Украины от развитых стран, заключаются в значительно более низких абсолютных показателях финансирования, тенденцией показателю современного уровня развития систем образования в странах мира выступает усложнение механизма финансирования, сближение, приобретение общих черт между государственным и частным секторами, все больше становится расширение различных источников финансирования на каждом уровне образования. В Германии и Польше сформировалась система высшего образования, которая охватывает высшие учебные заведения государственной формы собственности, а также деятельность которых направлена на подготовку, переподготовку и повышение квалификации кадров в соответствии с потребностями экономики страны. Рассмотрены общие направления деятельности высших учебных Республики Польша и Украина, присоединение к Болонской системе обучения и кредитно-трансферной системы оценки. Анализируются особенности современного высшего образования в Федеративной Республики Германии, Польши и Украины, а также определение общих и отличительных особенностей их деятельности и развития.

Постановка проблеми. В умовах сучасної глобалізації все більшу увагу й урядів, і самих учасників освітнього процесу привертають результати міжнародних порівнянь, які дають орієнтири для вироблення обґрунтованої ефективної освітньої політики, допомагають визначитися з напрямками розвитку освітніх систем та шляхами підвищення результативності освіти для суспільства в цілому. Розуміючи це, все більше країн включаються в міжнародні програми статистичних обстежень, витрачають ресурси на розвиток національної статистики та проведення спеціальних досліджень.

Аналіз останніх досліджень системи освіти Німеччини, проблеми вищої школи, вплив освітніх реформ на організацію навчання у вищих навчальних закладах стали об'єктом наукових пошуків Б. Вульфсона, З. Малькової, М. Соколової, Н. Воробйова, К. Корсака, А. Сбруєвої, Н. Кічук, О. Васюк та ін. дослідників.

Протягом останніх десятиріч були здійснені ґрунтовні дослідження проблем освіти в Республіці Польща як з боку польських, так і з боку українських науковців. Закономірно, що найбільш актуальний матеріал щодо різних складових освітньої системи Польщі містять праці польських дослідників С. Квятковського, І. Вільша, І. Возняка, Р. Герлаха, Я. Фігурського, К. Симела, Б. Урбана, К. Полака та інших.

Розвиток освітніх реформ в Польщі досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці: А. Василюк, Л. Гриневич, О. Ляшенко, В. Пасічник, К. Савина, М. Бабияж, Ф. Шльосек, Е. Лодзинська.

До українських науковців, які досліджували професійну підготовку фахівців в різних країнах світу, належать Н. Абашкіна (Німеччина), А. Василюк (Польща) та інші.

Мета статті є аналіз зарубіжного досвіду як сучасної тенденції удосконалення вищої освіти в Німеччині, Польщі та Україні для підготовки фахівців вищої культурно-мистецької освіти.

Основні результати дослідження вищої освіти створює невеликі з точки зору генерування потоки доходів і витрат, але дуже важливо для економічного і соціального

розвитку країн, в сегменті державного сектора. Головною проблемою освітньої діяльності України є обмеження обсягів державного фінансування [1]. Відносини між витратами на вищу освіту, та ефективності економіки важко оцінити кількісно, що більше розкривається лише з деякою затримкою, немає ніяких сумнівів в тому, що ресурси, що виділяються на вищу освіту можуть бути відмінною інвестицією. І. Каленюк зазначає, що «...в Україні існує проблема фінансування освіти. У держави постійно не вистачає коштів не тільки на розвиток системи освіти, її інфраструктури, але й на забезпечення функціонування закладів освіти. Особливий характер освіти як суспільного блага змішаного типу зумовлює і відповідну складність цієї системи. Надзвичайно вагоме значення освіти для суспільства є основою того, що її фінансування забезпечує держава» [2; 3].

Проведення порівняльного аналізу дозволяє зрозуміти, наскільки освіта тієї чи іншої країни за своїми структурними характеристиками, результатами, залученими ресурсами відрізняється від актуальних освітніх тенденцій і моделей у світі загалом та культурно-мистецької освіти зокрема.

Особливо цікавим для України є досвід тих країн, які вже пройшли реформування в галузі вищої освіти, зокрема Німеччина та Польща. Проте, на даний час, Україна, як правило, не бере участі у визначених міжнародних освітніх порівняннях, а доступна вітчизняна освітня статистика не розкриває всі аспекти функціонування системи освіти та не підлягає повноцінному аналізу. Тому, слід ґрунтовно вивчити досвід використання освітніх індикаторів у міжнародних порівняннях освітніх систем, та скористатися його позитивними аспектами для розвитку освітньої статистики в Україні. В даний час освіта є ключовим фактором у міжнародній конкуренції. Німеччина та Польща пропонує численні можливості для навчання та проведення досліджень. Німецькі ВНЗ мають добру репутацію у всьому світі, а також забезпечені сучасним обладнанням, пропонують студентам оптимальні умови для успішного навчання.

Міжнародний досвід доводить, що перемогу у конкурентній боротьбі здобувають не ті країни, які мають багаті природні ресурси, до яких належить і Україна, а ті, що активно фінансують освіту, культуру і науку і цінують людський капітал, створюючи для нього необхідні передумови.

Правовий статус ВНЗ регулюється в більшості держав за допомогою спеціального Закону «Про вищу освіту». Існує три різні типи закладів вищої освіти: університети, академії (школи) мистецтв та вищі школи. Вступ до університетів та вищих шкіл є в основному безкоштовним, і перевага при вступі надається тим, хто успішно закінчив навчання у середньоосвітніх закладах. Вступних іспитів немає за винятком академій мистецтв та музичних академій.

До спільних напрямів діяльності вищих закладів Республіки Польща та України можна віднести приєднання до Болонської системи навчання та кредитно-трансферної системи оцінювання. Як і в Україні, так і у Республіці Польща вища освіта здійснюється відповідно до вимог Болонської системи.

Провідний економіст А. Колот у процесі дослідження організації та управління системою освіти, щодо Болонського процесу висловився так: «Бажання України приєднатися до Болонського процесу, тобто до загальноєвропейського освітнього простору, – це не данина євромоді, а наша нагальна внутрішня потреба, зумовлена запитами ринку праці та загальносвітовими тенденціями розвитку освітньої діяльності. Освітня діяльність відповідно до вимог Болонської декларації – це насамперед нова філософія освітньої діяльності, нові принципи організації навчального процесу, новий тип відносин між викладачем і студентом, нові «технології» опанування знань, унеможливлення репродуктивних методів навчання, прозорість навчального процесу тощо» [4, с. 4].

Ще з більшою обережністю необхідно підходити до впровадження Болонського процесу у культурно-мистецьких вищих навчальних закладах, оскільки вони є не тільки місцем де студенти отримують культурологічні знання, а й установами де, на основі глибокого дослідження та вивчення національних відмінностей, формуються вітчизняні

культурні традиції, які закладають пріоритети культурного розвитку країни на майбутні роки.

Одна з найбільш значущих відмінностей поточного стану системи освіти України від розвинутих країн полягає у значно нижчих абсолютних показниках фінансування. У відносному вимірі (частка витрат на освіту у ВВП) зведений освітній бюджет України є за світовими стандартами високим, становлячи 6–8 % ВВП. Водночас абсолютні обсяги ВВП України є значно нижчими, ніж відповідні показники європейських країн зі співмірною кількістю населення (наприклад, від Польщі – приблизно у два рази, від Іспанії, яка має фактично однакову з Україною кількість населення, – у чотири рази).

Таблиця 1 - Основні показники рівня фінансування освіти вищих навчальних закладів в країнах

Країна	Польща						Німеччина						Україна						
	Показник	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Загальна чисельність населення млн. осіб	38,153	38,517	38,526	38,538	38,533	38,496	81,902	81,777	81,798	81,932	80,524	80,780	46,143	45,963	45,779	45,634	45,553	42,760
	Кількість ВНЗ/Академії мистецтв (культурно-мистецькі заклади)	461/21	460/22	460/23	453/23	438/23	434/23	409/51	415/51	421/52	428/52	423/53	427/52	350/11	349/11	345/11	334/11	325/11	277/9
	Чисельність студентів ВНЗ/Академії мистецтв, ти. осіб	1900,0/16,1	1841,2/16,4	1764,1/17,0	1676,9/17,1	1549,9/17,1	1469,4/17,3	2121,2/32,2	2217,6/32,9	2381,0/33,6	2499,4/34,7	2616,9/35,2	2698,9/35,3	2245,2/21,2	2129,8/21,3	1954,8/22,2	1824,9/20,7	1723,7/22,8	1438,0/18,0
	Чисельність студентів на 10 тис. насел., осіб	498	478	458	435	402	382	259	271	291	305	325	334	488	465	428	401	380	335
	Загальні витрати на освіту, % ВВП	1,5	1,5	1,3	1,3			1,3	m	1,3	1,2			6,8	6,6	6,4	6,0	5,9	5,4
	Державні витрати на вищу освіту, % ВВП	1,1	1,0	1,0	1,2			1,1	m	1,1	1,2			2,3	2,3	2,0	2,0	2,1	1,8

Складено автором

Для порівняння, у країнах, подібних за територією і чисельністю населення (різниця не перевищує 1,5 рази), але в десятки разів випереджаючих Україну за обсягами ВВП, вищих навчальних закладів у кілька разів менше: на початок 2013 року у Великій Британії – при населенні 59,6 млн.чол. має 142 ВНЗ, Італії – з населенням 59,5 млн.чол. 58 ВНЗ, Іспанії – 46,1 млн.чол. 60 ВНЗ, Франції – при населенні 63,5 млн.чол. 89 ВНЗ, Польща – 38,5 млн.чол. – 132 ВНЗ, Україна – 45,6 млн.чол. – 334 ВНЗ у Німеччині проживає 82 млн.чол. вищих навчальних закладів близько 428. Кількість вузів в Україні перевершує кількість вузів у Франції, Німеччині, Італії, Бельгії, Голландії і Польщі разом взятих. При цьому в Україні мешкає майже – 46,0 млн.людей, а в цих країнах майже 250 млн. Тому сьогодні потрібно оптимізувати й упорядкувати мережу ВНЗ. Цей перехід має перетворюватися з кількості в якість (за реаліями співвідношення ринку освітніх послуг і ринку праці) [5].

Система вищої освіти динамічно розвивається більшість закладів вищої освіти в Німеччині є державними, а в Польщі – приватними. Частка приватних закладів сильно зросла за останні десять років і часто не мають відповідної інфраструктури або бібліотеки. Їх студенти використовують ресурси державних вузів без формальної угоди або фінансової компенсації. Витрати на цій непрямій державній підтримці студентів недержавних установ є тягарем для державних університетів.

Якість освіти як у державних, так і у державно визнаних приватних ВНЗ є високою. Навчання у державних закладах освіти безкоштовне (крім плати за гуртожиток, користування спортивними спорудами і т. ін.). Порівняння у різних країнах з 2009-2014 роки є досить цікавим (табл.1).

За представленими у таблиці 1 показниками можна зробити наступні висновки:

1) Частка ВВП, яка витрачається на освіту у більшості країн коливається від 3 до 5,9%. Відносний показник України складає 6% і відповідає загальносвітовій тенденції.

2) За показниками загальнодержавних витрат на освіту є певні відмінності між країнами: за відсотками вони відповідають середньоосвітовому значенню, а в абсолютному виміру відрізняються, оскільки ВВП з розрахунком на душу населення в розвинених європейських країнах значно більший.

3) Суттєво відрізняються показники витрат з розрахунку на одного студента: в Україні вони складають лише 4 250 дол. США, а в розвинутих країнах коливаються від 9 до 30 тис. дол. США.

4) Відзначаємо суттєве перевищення кількості ВНЗ в Україні з урахуванням чисельності населення.

Як видно з таблиці 1 у Німеччині за досліджуваний період з 2009-2014 роки кількість ВНЗ збільшилася на 18. В загальній кількості ВНЗ 52 одиниці Академії мистецтв (школи мистецтв). Контингент студентів з 2009/2010 н.р. збільшився з 2121,2 тис.осіб, з яких університети 1416,4 тис. осіб (66,8%), вищі школи прикладних наук 672,6 тис.осіб (31,7%) і Академії (школи мистецтв) 32,2 тис.осіб (1,5%), а в 2014/2015 н.р. до 2698,9 тис.осіб, з яких університети 1733,1 тис. (64,2%), вищі школи прикладних наук 930,5 тис.осіб (34,5%) і Академії (школи мистецтв) 35,3 тис.осіб (1,3%), контингент збільшено в 1,3 рази. Найбільшу питому вагу становлять студенти, які навчаються в університетах їх частка складає майже 60%, що свідчить про привабливість даного типу вищих навчальних закладів. Найменша частка припала на Академії мистецтв 12,2 %. Питома вага чисельності студентів, які навчаються у школах мистецтв залишається майже незмінною (1,5%). Контингент збільшився на 3,1 тис.осіб [6;7;8;9;].

При цьому не треба забувати, Німеччина є значним експортером освітніх послуг і щорічно збільшує чисельність студентів за рахунок залучення великої кількості іноземних студентів. В основному це пов'язано з добре розвинутою системою професійної освіти, а також навчатися в Німеччині для іноземних студентів є привабливо. Частка іноземних студентів зросла до 16%. Великобританія посідає перше місце у світі за кількістю іноземних студентів (далі – США, Франція та Німеччина).

Новітньою тенденцією прогресивних змін на ринку освітніх послуг в Польщі є поява приватних ВНЗ. Так, в післяреформений період було відкрито більше 300 навчальних закладів, що суттєво перевищили кількість державних. Характерною особливістю є те, що ці заклади чи їх філії відкривались в невеликих містечках, де традиційно не існували вищі навчальні заклади. Тобто, освітній ринок існував в умовах конкурентного середовища, в якому велася жорстка боротьба за клієнта, адже за ним «ідуть гроші».

Кількість вузів в Польщі зменшилася порівняно (2009/2014 роки з 461 до 434 ВНЗ) у 1,1 рази, державних 132 з них вищих шкіл мистецтв 23, а приватних з 330 до 302 з них вищих шкіл мистецтв 4. У навчальному році в університетах 2009/2010 навчалось 1900,0 тис.осіб у томі числі школи мистецтв 16,1 тис.осіб, з яких 1266,9 (66,7%) у державних університетах і 633,1 (33,3%) – в приватних. Що вважається одним з досягнень польських політичних перетворень в останні два десятиліття число студентів у Польщі збільшилося в п'ять разів (з 403,0 тис.осіб 1990/91нр. до 2005/2006 – 1953,8 тис.осіб) і досягло найбільш рекордної величини [10;11]. З 2006/2007 навчального року число студентів неухильно зменшилося на 20,7%. Ця ситуація на ринку освітніх послуг вже наглядно видна у 2014/2015 н.р. в порівнянні до 2013/2014 н.р. на 6 % (1549,9 тис.осіб до 1469,4 тис.осіб). 23 школи мистецтв контингент студентів становив 17,3 тис.осіб з яких: 19 державних – 16,3 тис.осіб і 4 приватних – 1,0 тис.осіб. На денній навчаються 13,7 тис.осіб, а заочній 3,4 тис.осіб, контингент студентів збільшився за досліджуваний період на 1,0 тис.осіб. Найбільше зараховано на перший курс до шкіл мистецтв у 2012/2013 н.р. 3,6 тис.осіб збільшено на 3,2% порівняно з академічним 2011/2012 роком в тому числі 2,4 тис. жінки. А випуск у 2012/2013 н.р. склав 4,5 тис.осіб це говорить про те, що з різних причин минулих років (академвідпустка по хворобі та інше) студенти вчасно не були випущені з Академій (шкіл) мистецтв [12;13].

Витрати на одного студента залишилися низькими у 3-4 рази нижче, ніж у провідних Європейських країнах у 2005 році становили \$5593, а в 2011 році – \$9659. Порівнюючи деякі країни можна сказати, що найбільші витрати на 1 студента у 2012 році складають: США – \$26562, Німеччина – \$17157, Австралія – \$16859, Бельгія – \$15503, Франція – \$15281, Польща – \$9799 і країни ОЕСР в середньому – \$10220. У країнах ОЕСР з 2005 по 2012 рік видатки на одного студента зросли на 16,3% [26;27].

Загальне збільшення витрат на освіту в Україні, що спостерігалось останніми роками, призвело до суттєвого збільшення загальних витрат на одного учня (студента), які складали у 2007 році 5 793,6 грн. на рік (або 1 147,2 дол. США за обмінним курсом), у 2008 р. – 7 833,6 грн. (1 486,5 дол.); у 2009 р. – 8 893,1 грн. (1 141,6 дол.); у 2010 р. – 10 758,6 грн. (1 355,0 дол.); у 2011 р. – 11 705,6 грн. (1 468,7 дол.); у 2012 р. – 13 512,8 грн. (1 691,2 дол.).

Зростає дисбаланс у кількості студентів в даних країнах у розрахунку на 10 тис. населення. Така невідповідність зумовлює нераціональне використання фахівців з вищою освітою. Якщо в Україні у 2000 р. ця цифра складала 285, 2008р. – 512, то у 2014 р. – 335 чол.

Перш ніж перейти до проблем кадрового забезпечення, хотілося б дати загальну характеристику ВНЗ в Україні. В 2009/2010 н.р. працювало 350 ВНЗ в яких навчалися 2245,2 тис.студентів. Характерно, що останні 5 років спостерігається зменшення таких показників, як кількість вузів та контингент студентів. Порівняно з 2009/2013 роки кількість державних вузів зменшилась з 242 до 229 з них підготовку фахівців з вищою освітою галузі культури та мистецтв здійснюють 11 ВНЗ III–IV рівнів акредитації, приватної форми власності – з 108 до 96, а чисельність студентів майже в 1,3 рази (2245,2 тис. до 1723,7 тис.) з них понад 1 млн. навчаються за кошти державного бюджету, контингент мистецьких закладів становить 21–23 тис. студентів, з яких на державній формі навчання 13,0 тис. студентів, контрактній 10,0 тис. Найбільша кількість осіб була прийнята до ВНЗ III–IV рівнів акредитації у 2006/07 році – 507,7 тис.осіб. демографічні тенденції позначилися на зменшенні чисельності прийому у наступних 2007/08 та 2008/09 роках – 491,2 та 425,2 тис.

осіб відповідно. У 2008/09 році, вперше кількість прийнятих на навчання осіб є меншою за кількість випускників, яка склала 505,2 тис. осіб [16;20].

Такий стан не може не турбувати суспільство в цілому, оскільки він не забариться негативно позначитися на економіці, соціальних процесах, які відбуваються в нашому суспільстві через зниження професійно-кваліфікаційного рівня працівників різних галузей реальної економіки.

Слід зазначити, що за таким загально визнаним у світі показником, як співвідношення кількості студентів до кількості викладачів, система освіти в Україні нині одна з найменш ефективних у світі.

У вищих закладах наприклад, у Франції в середньому 19, у Великобританії – 18,6, у Німеччині – 18, у Нідерландах – 15,8, навіть у нових членів ЄС – Польщі й Словаччини – вже 16-17, у Болгарії – 14, у США близько 15. При цьому, цей показник в Україні має негативну тенденцію в динаміці (2009 рік – 9,5 студентів, 2010 рік – 9,4, 2011 рік – вже 9,3).

Аналізуючи дані можна виділити кілька характерних тенденції в чисельності та структурі академічного персоналу. Прогресуючою проблемою польської вищої освіти є недостатня кількість висококваліфікованих викладацьких кадрів – докторів наук та професорів. Якщо кількість студентів за останні 10 років збільшилася у 5 раз, то кількість викладацького складу з вченими ступенями – лише на 21%. Тоді як в 1990/1991 на одного викладача було 6 студентів в 2006/2007 було вже 19 осіб, а 2013/2014 – 16 в тому числі вищі школи мистецтв 4,4 студентів. У недержавному секторі ця проблема вирішується, в основному, за рахунок докторів наук та професорів державних ВНЗ, які працюють за сумісництвом [19].

Насправді ж навіть кількість викладачів скоротилась, бо ці статистичні дані стосуються постійних штатних посад, а не осіб, які їх займають. Вважається, що від 30 до 50 % викладачів працюють щонайменше в двох навчальних закладах, зазвичай у державному та приватному. У результаті кількість студентів з розрахунку на одного викладача значно збільшилася, що не може не позначитись на якості навчання.

Крім того, слід враховувати, що саме доценти та кандидати наук складають основну частину викладачів ВНЗ з вченими званнями та науковими ступенями. Так, доцентів у ВНЗ III-IV рівнів акредитації України працює в 3,6 рази більше, ніж професорів, а чисельність кандидатів наук перевищує кількість докторів наук у 5,0 разів. В 2000/2001 н.р. навчальний процес у ВНЗ III-IV рівнів акредитації забезпечували близько 80 тис. штатних викладачів, з яких 6,9 тис. докторів та 39 тис. кандидатів наук; 6,7 тис. осіб мали вчене звання професора, 28,9 тис. – доцента. На умовах часткової зайнятості у цих закладах працювали додатково 12,8 тис. штатних викладачів і 16,6 тис. викладачів, які не входять до штатного складу цих закладів, а працюють в різних освітніх, наукових та інших організаціях. Серед викладацького складу у 2012/13 н.р. налічується 13,8 докторів наук, що становить 8,7 % викладацького складу та 67,7 кандидатів наук (42,6 %). Отже, частка докторів наук та кандидатів наук у загальній чисельності викладацького складу за 2011/12 н.р. збільшилась на 1 % збільшується чисельність серед професорсько-викладацького складу ВНЗ. У 2013/14 н.р. в порівнянні 2012/13н.р. викладацький склад збільшився на 3-5% [18;19].

Аналіз статистики по країнах дає можливість побачити нерівномірність якісного складу професорсько-викладацького персоналу. Найвищим рівнем кваліфікації у 2012/2013 н.р. характеризується основний персонал ВНЗ в Польщі який складає: професори – 24,2%, доценти – 1,2% відповідно в Україні професори – 8,7%, а доценти – 42,6%.

Через негативні демографічні тенденції число студентів за останні двадцять років в Україні знизилася майже вдвічі, а штат вчителів залишився приблизно таким же. Така ситуація говорить про неефективне використання коштів, які витрачаються на утримання надлишкового штату та надлишкових площ замість того, щоб бути витраченими, наприклад, на збільшення зарплат викладачам із одночасним скороченням їх штату.

Підсумовуючи викладене можна сказати, що система вищої освіти Німеччини та Польщі має специфіку системи та її цінностей. Система вищої освіти як Німеччини, може

підвищити інтерес через свою відносно високу частку населення польських емігрантів. Що стосується Польщі, здається, що ця країна заслуговує на увагу через високу швидкість навчання, а також сучасності та високим рівнем освіти.

Дуже важливу роль тут відіграє фінансування, його функції і вплив. Загальновідомо, що економічно розвинені країни не заощаджують на освіті. Вони щорічно кардинально збільшують витрати на освіту з державного бюджету, забезпечуючи таким чином свій майбутній розвиток.

Загальною тенденцією показнику сучасного рівня розвитку систем освіти у країнах світу виступає ускладнення механізму фінансування, зближення, набуття спільних рис між державним і приватним секторами, все більшим стає розширення різних джерел фінансування на кожному рівні освіти. Ускладнення механізму фінансування відбувається не тільки внаслідок послідовної диверсифікації джерел, а й у напрямі розгалуження процесів виділення фінансових коштів, розпорядження ними та використання.

Об'єми державного фінансування освіти в Німеччині знову зросли. Причому тенденція до збільшення витрат на освіту і наукові дослідження спостерігається в країні з 2013 року. Близько 30% студентів одержують матеріальну допомогу із федерального бюджету або бюджету земель. Розмір допомоги залежить від матеріального становища студента і місця його проживання, а найобдарованіші студенти одержують стипендії із різних фондів [28].

У Польщі система фінансування вищої освіти є більш гнучкою, базується на засадах використання різних фінансових джерел та забезпечення достатньої фінансової автономії як недержавних (непублічних), так і державних (публічних) вищих навчальних закладів. В Польщі існують соціальні стипендії та мотиваційні стипендії для успішних й талановитих студентів. Крім того, є, хоч і не дуже велика, фінансова підтримка вищих навчальних закладів, як державних, так і недержавних, з боку місцевих бюджетів та інших публічних фондів.

Державні видатки бюджету на вищу освіту включають витрати на: 76 % освітня діяльність; 11,6 % допомога студентам (є соціального та науково, субсидії на проживання та харчування, гранти); 4,5 % допоміжні підрозділи вищої освіти; інші заходи.

Незважаючи на зростання номінальних видатків з державного бюджету для всієї вищої школи (2009-2014 збільшення 2,7 млрд злотих), частка витрат у ВВП знижується протягом останніх шести років (до 0,17%) [15]. Це призводить до реального зниження фінансування у вищій освіті у зв'язку з витратами на всю економіку. Аналіз даних дозволяє зробити висновок про те, що рівень фінансування вищої освіти в Польщі в період по відношенню до ВВП збільшився, але не перевищує 1%. Це демонструє позитивну тенденцію, проте, у порівнянні з високо розвинутими європейськими країнами обсяги фінансування вищої освіти недостатні.

В Україні досі домінує державне фінансування освіти. Внаслідок фінансово-економічної кризи у 2009 р. загальний обсяг видатків зведеного бюджету знизився, а видатки на освіту та вищу освіту зросли. Це говорить про намагання Уряду України здійснювати належне фінансування освітянської діяльності відповідно до взятих зобов'язань, на пріоритетних принципах.

Таким чином, освіта стає все більш фінансово вагомим галуззю не лише із огляду на видатки, але й суспільно рентабельною – статистичні дані свідчать, що вартість освіти у вищих навчальних закладах, закінчення яких надає близьку до стовідсоткової гарантію працевлаштування за отриманою спеціальністю, зростає залежно від тієї чи іншої країни у кілька разів швидше, ніж середній показник інфляції.

Висновок і перспективи подальших розробок. Що стосується західних моделей фінансування вищої освіти, то слід зазначити, що держава не обмежується тільки прямим фінансуванням вищої освіти. Якщо держава в даний час не здатна фінансувати вищу освіту в необхідних обсягах, то вона має створити умови, за яких вищі навчальні заклади здійснювали б свою фінансову діяльність у найбільш сприятливому економічному режимі.

Порівняльний аналіз дав підстави зробити висновок, що як в Україні, так і в Німеччині тривають реформи, спрямовані на оновлення системи вищої освіти та організації навчання у ВНЗ. Вони акцентують увагу на розвитку здібностей і задатків майбутніх фахівців, виявленні обдарованих студентів, диференціації їх навчання. Практика навчання обдарованих студентів Німеччини змінюється також і у світлі вимог Болонської декларації. Основний акцент робиться на його прискорений темп, мобільність обдарованих студентів у межах ВНЗ, своєї країни та європейського освітнього простору, зростання відсотку самостійної роботи, індивідуальний підхід, широке використання технічних засобів навчання та комп'ютерної мережі. В Німеччині та Польщі сформувалася система вищої освіти, яка охоплює вищі навчальні заклади державної форми власності, а також діяльність яких спрямована на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів у відповідності до потреб економіки країни.

Таким чином, дало змогу підтвердити тезу про те, що розвиток вищої освіти значно залежить як від соціально-економічного устрою країни, так і від поточної економічної та політичної обстановки в державі.

Список використаної літератури:

- 1.Куліков А. І. Фінансування вищої освіти України за рахунок позабюджетних коштів / А. І. Куліков //Держава та регіони . – Запоріжжя, 2012. – С. 195 – 200.
2. Каленюк І. С. Економічна природа та особливості розвитку освітнього потенціалу України: дис. д-ра екон. наук : 08.01.01 / І. С. Каленюк; Національний аграрний ун-т. – К., 2002. – 442 с.
3. Каленюк І. С. Університети в координатах глобального розвитку / І. С. Каленюк // Вища школа. – 2009. – № 8. – С. 5–12.
4. Колот А. Реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю / А. Колот // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 10. – С. 3-11.
- 5.Количество вузов в Украине превышает количество вузов во Франции, Германии, Италии, Бельгии, Голландии и Польше вместе взятых /Освіта України [Електронний ресурс] - Режим доступу - http://ukrosvita.at.ua/publ/kolichestvo_vuzov_v_ukraine_prevyshaet_kolichestvo_vuzov_vo_fra ncii_germanii_italii_belgii_gollandii_i_polshe_vmeste_vzjatykh/1-1-0-168
- 6.Statistisches Bundesamt // Bildung und Kultur. Studierende an Hochschulen, Wintersemester 2011/2012. – Wiesbaden, 2012. –S. 459.
- 7.Statistisches Bundesamt // Bildung und Kultur. Studierende an Hochschulen, Wintersemester 2012/2013. – Wiesbaden, 2013. –S. 457.
- 8.Statistisches Bundesamt // Bildung und Kultur. Studierende an Hochschulen, Wintersemester 2013/2014. – Wiesbaden, 2014. –S. 463.
- 9.Statistisches Bundesamt // Bildung und Kultur. Studierende an Hochschulen, Wintersemester 2014/2015. – Wiesbaden, 2015. –S. 462.
- 10.Szkoły wysze i ich finansowanie w 2009 r., GUS, Warszawa 2010.
- 11.Szkoły wysze i ich finansowanie w 2010 r., GUS, Warszawa 2011.
- 12.Szkoły wysze i ich finansowanie w 2011 r., GUS, Warszawa 2012.
- 13.Szkoły wysze i ich finansowanie w 2012 r., GUS, Warszawa 2013.
- 14.Szkoły wysze i ich finansowanie w 2013 r., GUS, Warszawa 2014.
- 15.Szkoły wysze i ich finansowanie w 2014 r., GUS, Warszawa 2015.
- 16.Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2010/2011 навчального року: стат. бюл. / Державна статистична служба України, 2011. – 207 с.

17. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2011/2012 навчального року: стат. бюл. / Державна статистична служба України, 2012. – 219 с.

18. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2012/2013 навчального року: стат. бюл. / Державна статистична служба України, 2013. – 188 с.

19. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року: стат. бюл. / Державна статистична служба України, 2014. – 165 с.

20. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2014/2015 навчального року: стат. бюл. / Державна статистична служба України, 2015. – 169 с.

21. Education at a Glance 2009: OECD Indicators, OECD Publishing. OECD (2009). – електронний ресурс – [режим доступу] - <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9609061e.pdf>.

22. Education at a Glance 2010: OECD Indicators, OECD Publishing. OECD (2010). – електронний ресурс – [режим доступу] - <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9610071e.pdf>.

23. Education at a Glance 2011: OECD Indicators, OECD Publishing. OECD (2011). – електронний ресурс – [режим доступу] - <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9611041e.pdf>.

24. Education at a Glance 2012: OECD Indicators, OECD Publishing. OECD (2012). – електронний ресурс – [режим доступу] - <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9612031e.pdf>.

25. Education at a Glance 2013: OECD Indicators, OECD Publishing. OECD (2013). – електронний ресурс – [режим доступу] - <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9613031e.pdf>.

26. Education at a Glance 2014: OECD Indicators, OECD Publishing. OECD (2014). – електронний ресурс – [режим доступу] - <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9614011e.pdf>.

27. Education at a Glance 2015: OECD Indicators, OECD Publishing. OECD. (2015). – електронний ресурс – [режим доступу] - <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9615031e.pdf>.

28. Statistisches Bundesamt // Bildung und Kultur. Finanzen der Hochschulen, 2013. – Wiesbaden, 2015. – S. 196.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, Німеччина, Польща, Україна, система освіти.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, Германия, Польша, Украина, система образования.

Keywords: higher education, Germany, Poland, Ukraine, the system of education.